VARSINAIS-SUOMEN KÄRÄJÄOIKEUS
EGENTLIGA FINLANDS TINGSRÄTT
Sairashuoneenkatu 2-4, PL 376
20101 Turku

puh. 02956 46200/ fax. 02956 46285
varsinais-suomi.ko@oikeus.fi

Asiantuntijalausunto

9.11.2020

Viite: Asiantuntijalausuntopyyntö
9.10.2020 ja 22.10.2020

Asia: Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä HE 183/2020 rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Pyydettynä lausuntona hallituksen esityksestä eduskunnalle rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n muuttamisesta (183/2020) esitän kunnioittaen seuraavaa.

Muutosesityksen peruste

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (EU) 2018/1673 on jäsenmaille asetettu velvoite saattaa direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 3 päivänä joulukuuta 2020.

Direktiivissä keskeinen kehittämistarve on kirjattu liittyvän rahanpesun torjuntaan rikosoikeudellisin keinoin niin, että voidaan tehostaa ja nopeuttaa rajat ylittävää yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten välillä, saattaa rahanpesun esirikoksia muodostavien rikollisten toimien määritelmä riittävän yhdenmukaiseksi kaikissa jäsenvaltioissa ja saattaa rahanpesu kriminalisointi riittävän johdonmukaiseksi jäsenmaissa, lisäksi jäsenvaltioiden tulee varmistua siitä, että tietyt rahanpesutoimien muodot ovat rangaistavia myös silloin, kun niihin syyllistyy rikoksentekijä, jonka toimilla kyseiset varat on hankittu (ns. itsepesu).

Oikeusministeriö asetti 21.8.2019 työryhmän, jonka tehtävänä oli 31.3.2019 mennessä arvioida, mitä lainsäädäntömuutoksia direktiivin täytäntöönpano edellyttää ja valmistella tarvittavat lainsäädäntömuutokset.
Työryhmän työn tuloksena syntyi mietintö 2019/13.

Mietinnössä katsottiin direktiivin noudattamisen edellyttävän muutosta ainoastaan rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 32 luvun 11 §:n osalta.

Mietinnön perusteella käytiin laaja lausuntokierros lakiesityksestä ja sen perusteluina esitetystä. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota erityisesti itsepesun määrittelyyn lakitekstissä ja lain perusteluissa, lopputuloksen vastaavuuteen direktiivissä edellytettyyn, ehdotetun kriminalisoinnin laajuuden riittävyyteen, rahanpesurikoksen tekoajan määrittelyyn ja rikoksen vanhentumiseen, tahallisuuden asteta koskevaan vaatimukseen sekä rikoksen subjektiivisten tunnusmerkistötekijöiden tarpeellisuuteen.

Useissa lausunnoissa on lisäksi esitetty lakiesityksen perustelujen täydentämistä ja tarkentamista.

Lausunto

Hallituksen esityksellä HE 183/2020 on tarkoitus saattaa Suomen lainsäädäntö vastaamaan direktiivin vaatimuksia ja siinä tarkoituksessa ehdotetaan
* kaksoisrangaistavuuden vaatimusta koskevaan rikoslain 1 luvun 11 §:ään lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa määriteltäisiin rikokset, joita pidettäisiin rahanpesun esirikoksina tekopaikan laista riippumatta ja
* kätkemis- ja rahanpesurikoksia koskevan rikoslain 32 luvun 11 §:n rajoitussäännökseen muutosta, jolla itsepesun rangaistavuutta laajennettaisiin eräisiin rahanpesurikoksen tunnusmerkistön täyttäviin tekoihin ja niiden yritykseen.

Esirikoksen rangaistavuuden laajennus

Rahanpesurikoksen esirikosta koskeva rikoslain 1 luvun 11 § uusi 3 momentti on välttämätön ja täyttää direktiivin tavoitteen ja vaatimuksen rahanpesurikoksen esirikosta koskevasta sääntelystä.

Itsepesun rangaistavuus

Esityksessä on selostettu rikoslain 32 luvun 11 §:n osalta lausunnoissa esitetty kritiikki ja myös otettu huomioon esityksen perusteluissa täydennyksinä ja tarkennuksina esitetyn lainsäännöksen kuitenkin pysyessä pääosin mietinnössä esitetyn mukaisena.

Edellä lausutusta seuraa sekä kansalaisen että lain soveltajan kannalta varsin epätyydyttävä tilanne, koska esitetyssä muodossaan rikoslain 32 luvun 11 § ei anna lainkaan ohjetta, minkä seikkojen perusteella esirikokseen osallinen voisi tulla tuomituksi rangaistukseen rahanpesurikoksesta, vaan ohjetta olisi kaikissa tapauksissa etsittävä lain perusteluista ellei peräti direktiivin perusteluista.

Kun direktiivin 3 artiklan 5 kohta joka tapauksessa edellyttää jäsenvaltion toteuttavan lainsäädännössään tarvittavat toimenpiteet niin, että itsepesuksi luettavat teot on säädetty rangaistaviksi rikoksiksi, olisi selkein tapa luopua rikoslain 32 luvun 11 §:ssä lausutusta kokonaan, jolloin myös esirikokseen syylliseksi havaitun toiminta laittomasti saatujen varojen ja omaisuuden suhteen tulisi arvioitavaksi samalla tavoin kuin rikoksen kautta saadun omaisuuden osalta muutoinkin. Menettelyn laatu tulee arvioitavaksi sekä esitutkinnan, syyteharkinnan että tuomioistuinkäsittelyn yhteydessä, joten vaaraa siitä, että rahanpesurikosta koskevasta syytteestä esirikosta koskevan syytteen lisäksi näissä tapauksissa tulisi ”uusi normaali”, tuskin on.

Tällöin myös voidaan luopua rikoslain 32 luvun 11 § 2 momentin läheispiiriä koskevasta erityissäännöksestä.

Muutos edesauttaisi yhä ammattimaistuvan rahanpesurikollisuuden tarkastelua kulloinenkin tekokokonaisuus huomioon ottaen.

Esitetyssä muodossaan 32 luvun 11 § 1 momentin säännös ei välttämättä täysin täytä direktiivin tavoitetta ja vaatimusta itsepesun säätämisestä rangaistavaksi.

Mikäli rikoslain 32 luvun 11 § 1 momentin säännös hyväksytään esitetyssä muodossaan, tulisi kirjoitusasu joka tapauksessa palauttaa vastaamaan mietinnössä esitettyä, koska perustetta muutokselle ei ole esitetty.

Rahanpesurikosten yhteydessä noussee esille kysymys rikoksen vanhentumisesta. Asia jäänee lopullisesti oikeuskäytännössä ratkaistavaksi, erillissäännöksen ottaminen lakiin rahanpesurikoksen vanhentumista koskevan erillissäännöksen ottamista lakiin ei voida pitää perusteltuna.

Rahanpesurikosten yhteydessä keskeinen oikeushenkilön vastuu on esityksessä todetuin tavoin säännelty voimassa olevassa laissa direktiivin edellyttämällä tavalla.

Laamanni Martti Juntikka